

PŮVODNÍ PRÁCE

Kontinuální/celoživotní vzdělávání lékárníků v České republice 4. cyklus 2008–2011

Continuing/life-long education of pharmacists in the Czech Republic 4th cycle 2008–2011

Jozef Kolář • Adéla Kucharčíková

Došlo 24. července 2014 / Přijato 4. září 2014

Souhrn

Příspěvek se zabývá problematikou kontinuálního/celoživotního vzdělávání lékárníků v České republice v letech 2008–2011 (4. cyklus). Podává přehled o seminářích probíhajících v rámci kontinuálního vzdělávání, o jejich počtu, místech konání, formách vzdělávání a kategoriích témat. Celkem bylo uspořádáno 428 odborných akcí. Interaktivní semináře z nich tvořily více než 50 %.

Klíčová slova: kontinuální vzdělávání • lékárníci • 4. cyklus

Summary

The paper discusses the issues of continuing/life-long education of pharmacists in the Czech Republic in the years 2008–2011 (4th cycle). It lists the seminars organized within the framework of continuing education, their number, venues, forms of education, and categories of topics. Altogether 428 professional meetings have taken place, interactive seminars representing more than 50%.

Keywords: continuing education • pharmacists • fourth cycle

Úvod

V roce 1946 byl formulován požadavek lékárníků na zavedení soustavné, organizované popromoční výchovy ve farmacii¹⁾. K celostátně organizované postgraduální výchově ve zdravotnictví bylo možné přistoupit po 19. prosinci 1951, kdy byl vydán zákon o jednotné preventivní a léčebné péči²⁾, jehož účinnost byla stanovena od 1. ledna 1952. Jeho vydání předcházelo vládní usnesení o sjednocení zdravotnictví z 3. července 1951³⁾. Zákon č. 170/1950 Sb. o zdravotnických povoláních zdůraznil povinnost všech pracovníků zúčastňovat se dalšího školení ve svém §3 – „každý, kdo vykonává zdravotnické povolání, je povinen ... sledovat soustavně nové poznatky ve svém oboru; a účastnit se na vyzvání příslušného orgánu státní správy školení ve svém oboru“⁴⁾. Vládní nařízení o lékárnících z roku 1952 uložilo tuto povinnost také lékárníkům v §4 „Aby lékárníci mohli dobře plnit své úkoly, zejména aby se zajistilo stálé zvyšování úrovně jejich odborné práce, účastní se dalšího školení; na úspěšný výsledek tohoto školení lze vázat další výkon povolání lékárníka“⁵⁾. Podrobnější informace o dalším vývoji celoživotního vzdělávání, zejména specializačního, lze nalézt v práci Mackové¹⁾, Portycha^{6–9)} a Komárka¹⁰⁾. Z uvedeného vyplývá, že další vzdělávání farmaceutů v České republice má dlouhodobou tradici a dvě institucionální formy – specializační vzdělávání a celoživotní kontinuální vzdělávání, přičemž se v čase mění jeho polohy – povinné – dobrovolné.

Česká lékárnická komora (ČLK; užívání zkráceného označení ČLnK schválil XX. sjezd delegátů konaný 5.–6. listopadu 2010¹¹⁾) věnuje permanentní pozornost kontinuálnímu vzdělávání lékárníků, o čemž svědčí přehled nejvýznamnějších změn projednávaných a přijatých sjezdy delegátů ČLnK (tab. 1). Kromě obsahových změn se mění název kontinuálního vzdělávání na celoživotní vzdělávání. Třetíletý cyklus kontinuálního vzdělávání byl zahájen sérií odborných seminářů dne 25. září 1999. O prvních třech cyklech pojednáváme v pracích^{12–14)}.

doc. RNDr. Jozef Kolář, CSc. (✉) • A. Kucharčíková
Veterinární a farmaceutická univerzita Brno
Farmaceutická fakulta, Ústav aplikované farmacie
Palackého tř. 1/3, 612 42 Brno
e-mail: kolarj@vfu.cz

Tab. 1. Vývoj změn v kontinuálním vzdělávání lékárníků

Sjezd delegátů ČLK/ČLnK	Usnesení
VIII. 15. 5. 1999, Praha	Sjezd schvaluje nový Řád pro kontinuální vzdělávání jako součást Organizačního řádu ČLK.
IX. 12.–14. 11. 1999, Benešov	Sjezd bere na vědomí bodové hodnocení akcí k Řádu pro kontinuální vzdělávání. Sjezd ukládá představenstvu ČLK zapracovat do bodového hodnocení kontinuálního vzdělávání návrh týkající se odborného vedení studentů farmaceutických fakult, diplomantů a kolegů v postgraduální přípravě a navrhnout systém korespondenční formy vzdělávání.
X. 25. 11. 2000, Praha	Sjezd schvaluje změny těchto vnitřních stavovských předpisů ČLK: Řád pro kontinuální vzdělávání.
XI. 23.–24. 11. 2001, Praha	Sjezd schvaluje hodnocení tříletého cyklu kontinuálního vzdělávání. Sjezd ukládá předsedům OSL zajistit v termínu 1. 9. až 31. 12. 2002 zápis dosaženého počtu bodů kontinuálního vzdělávání za minulý cyklus do Přehledu odborné praxe lékárníka každému členu OSL. Zápis bude mít následující formu: limit počtu bodů/dosažený počet bodů a slovní vyjádření „splněno či nesplněno“.
XII. 8.–9. 11. 2002, Praha	Sjezd schvaluje změny těchto vnitřních stavovských předpisů ČLK, vesměs s platností od 1. 1. 2003: Řád pro kontinuální vzdělávání. Sjezd vyhlašuje zahájení nového cyklu kontinuálního vzdělávání od 1. 9. 2002 a stanoví 90 bodů jako nezbytné minimum pro období do 31. 8. 2005.
XIII. 7.–8. 11. 2003, Praha	Sjezd schvaluje změnu vnitřního stavovského předpisu ČLK s platností od 1. 1. 2004: Řád pro kontinuální vzdělávání.
XIV. 5.–6. 11. 2004, Hradec Králové	Sjezd schvaluje změny řádu pro kontinuální vzdělávání. Sjezd ukládá představenstvu ČLK bezodkladně stanovit jasná pravidla bodového ohodnocování akcí v systému KV a zveřejnit je.
XV. 4.–5. 11. 2005, Hradec Králové	Sjezd bere na vědomí zprávu o vzdělávání.
XVII. 9.–10. 11. 2007, Benešov	Sjezd schvaluje změnu Řádu pro kontinuální vzdělávání.
XIX. 6.–7. 11. 2009, Benešov	Sjezd schvaluje změnu Řádu pro kontinuální (celoživotní) vzdělávání.
XXII. 2.–3. 11. 2012, Benešov	Sjezd ukládá Představenstvu ČLnK, aby připravilo změny Řádu pro celoživotní vzdělávání, které zajistí vymahatelnost plnění kontinuálního vzdělávání od následujícího tříletého cyklu.
XXIII. 8.–9. 11. 2013, Jihlava	Sjezd schvaluje změny řádů (Řád pro celoživotní vzdělávání).

Cílem sdělení je podat základní stručný přehled o 4. cyklu kontinuálního/celoživotního vzdělávání lékárníků v ČR (2008–2011) a sumarizace některých dat z 1. až 4. cyklu.

Celoživotní vzdělávání farmaceutů je v České republice povinné podle zákona č. 95/2004 Sb. Celoživotní vzdělávání vymezuje jako průběžné obnovování vědomostí, dovedností a způsobilosti odpovídající získané odbornosti v souladu s rozvojem oboru a nejnovějšími vědeckými poznatky¹⁵⁾.

Pokusná část

Přehled odborných seminářů, které se uskutečnily v rámci čtvrtého cyklu kontinuálního/celoživotního vzdělávání (KCV), tj. v období od 1. září 2008 do 31. srpna 2011, podle struktury:

- počet odborných seminářů a přednášek podle místa jejich konání v jednotlivých letech,
- počet interaktivních seminářů,
- tematické zaměření akcí.

Podklady byly čerpány z Výročních zpráv ČLK/ČLnK^{16–19)} (od roku 2010 přinášejí již jen jednostránkový přehled KCV), z Časopisu českých lékárníků^{20–23)} a z materiálů, které nám byly poskytnuty Lékařnickou akademií (LA).

Lékařnická akademie, s.r.o. je dceřinou společností České lékařské komory a pro členy České lékařské komory i farmaceutické asistenty zajišťuje především pořádání akcí celoživotního vzdělávání. Svoji činnost zahájila v roce 2007. Hlavním úkolem LA je zaměření na kontinuální, celoživotní a specializační vzdělávání lékárníků, certifikace odborných činností lékáren a publikační činnost²⁴⁾.

Výsledky a diskuze

Vzdělávací akce čtvrtého cyklu probíhaly celkem ve 25 městech České republiky, jejich počet byl v daném období proměnlivý (od 17 míst – 68 % na začátku cyklu, po 20 míst – 80 % na konci cyklu). Pravidelně každo-

Tab. 2. Počet akcí ve 4. cyklu kontinuálního/celoživotního vzdělávání

Místo konání	Od 1. 9. 2008	2009	2010	Do 31. 8. 2011	Σ
Brno	10	19	21	10	60
Bruntál	1	2	2	0	5
Břeclav	1	6	5	4	16
České Budějovice	5	7	3	1	16
Hodonín	2	0	0	0	2
Hradec Králové	10	19	17	8	54
Liberec	3	3	4	1	11
Nové Město na Moravě	0	0	0	1	1
Nový Jičín	0	0	0	1	1
Olomouc	5	5	9	4	23
Opava	1	4	3	2	10
Ostrava	4	9	9	1	23
Pardubice	0	1	0	0	1
Plzeň	9	4	6	4	23
Podbořany	0	2	1	0	3
Praha	35	37	33	16	121
Příbram	0	0	1	0	1
Šumperk	1	2	2	1	6
Tábor	0	0	2	1	3
Teplice	2	6	4	3	15
Třebíč	0	0	4	3	7
Uherské Hradiště	0	0	0	1	1
Ústí nad Labem	1	1	2	1	5
Zlín	3	0	2	1	6
Znojmo	1	4	5	4	14
celkem	94	131	135	68	428
počet míst	17	17	20	20	

Tab. 3. Počet interaktivních seminářů ve 4. cyklu kontinuálního/celoživotního vzdělávání

Rok	Počet akcí	Počet IS	Počet IS (%)
od 1. 9. 2008	94	33	35,1
2009	131	73	55,7
2010	135	72	53,3
do 31. 8. 2011	68	44	64,7
celkem	428	222	51,9

ročně se konaly ve čtrnácti městech, šest měst bylo pořadatelem KCV pouze jedenkrát. Celkem měli zájemci možnost výběru z celkového počtu 428 akcí.

Nejvíce akcí bylo nabídnuto lékárníkům v Praze (121; 28,3 % všech) a v Brně a Hradci Králové, tedy ve městech, v nichž je přítomen institucionální základ pro farmaceutické vzdělání i vzdělávání. Podrobněji viz tabulka 2.

V porovnání s předcházejícím 3. cyklem¹⁴⁾ můžeme charakterizovat 4. cyklus jako stabilizovanější, z hlediska míst, která opakovaně zajišťují konání KCV, se současným mírným poklesem míst, kde se uskutečnilo KCV pouze jednou, a také téměř dvojnásobný zvýšením počtu pořádaných akcí. Obecně se tak zvýšila dostupnost různých forem KCV.

KCV se ve svém 4. cyklu řídilo změnami Řádu pro

kontinuální vzdělávání z roku 2007, přičemž ČLK musela reagovat na některé formy zneužívání nastaveného způsobu hodnocení. Byla upravena bodová hodnota akcí, jako naprosto přesný parametr maximálního hodnocení začala být od nového cyklu kontinuálního vzdělávání používána délka odborného programu (1 vyučovací hodina = 45 minut = 1 bod). Toto pravidlo platí od 1. září 2008. Akce, které vyžadují aktivní zapojení účastníků (např. interaktivní semináře), mívají ohodnocení vyšší²⁵⁾. Současně se ČLK rozhodla zvýraznit a medializovat odbornou činnost lékárníků (tj. především uvedením odkazů na certifikované lékárny na aktualizovaných stránkách ČLK a na aplikaci www.maps.google.cz), kteří splnili v období od 1. září 2005 do 31. srpna 2008 (3. cyklus) podmínky Řádu pro kontinuální vzdělávání ČLK a poskytují lékárenskou péči na vysoké odborné úrovni²⁶⁾.

Tab. 4. Počet odpřednášených témat ve 4. cyklu kontinuálního/celoživotního vzdělávání podle zvolených kategorií

Rok	Farmakologie		Ekonomika a legislativa		Komunikace a psychologie		Lékové formy		Jiné		Σ
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
2008	74	89,2	5	6,0	2	2,4	2	2,4	0	0,0	83
2009	119	86,2	16	11,6	3	2,2	0	0,0	0	0,0	138
2010	109	90,1	2	1,7	4	3,3	3	2,5	3	2,5	121
2011	58	86,6	8	11,9	1	1,5	0	0,0	0	0,0	67
celkem	360	88,0	31	7,6	10	2,5	5	1,2	3	0,7	409

Tab. 5. Shrnutí 4. cyklu kontinuálního/celoživotního vzdělávání

Celkový počet lékárníků registrovaných v ČLnK	cca 8500 lékárníků
K plnění CV se přihlásilo	3875 lékárníků
Z toho splnilo	3286 lékárníků
Z toho nesplnilo	472 lékárníků
Z toho nepracovalo v lékárně, tudíž nemuselo plnit, ale body sbíralo	117 farmaceutů

Jedná se o realizaci prvku pozitivní motivace pro aktivně se vzdělávající lékárníky schváleného XVII. sjezdem delegátů ČLK^{27,28}. Proces schvalování akcí doznal některých změn, garant může navrhnout až dvojnásobný počet bodů, pokud akce vyžaduje domácí přípravu a aktivní účast všech účastníků (např. interaktivní dispenzační semináře). Pro bodování vzdělávacích akcí/aktivit zaměřených na tzv. měkké dovednosti (komunikační dovednosti nebo psychologie pacienta) schválilo představenstvo ČLnK interní pravidla (leden 2011)²⁹.

Obsahová náplň KCV byla značně široká, např. pro rok 2009 to byly interaktivní dispenzační semináře, akce specificky zaměřené (kardiologie, neurologie, GIT, onkologie, diabetologie, obezita, dermatologie, pediatrie), management, legislativa aj.³⁰, další témata pro 4. cyklus KCV lze nalézt ve výročních zprávách ČLK/ČLnK¹⁶⁻¹⁹. Narůstal počet zájemců o e-learning v rámci elektronické univerzity (EUNI)³¹.

Tabulka 3 dokumentuje růst počtu interaktivních seminářů (IS) a jejich podílu a počtu pořádaných akcí – IS tvoří více než 50 % do našeho přehledu započítaných akcí.

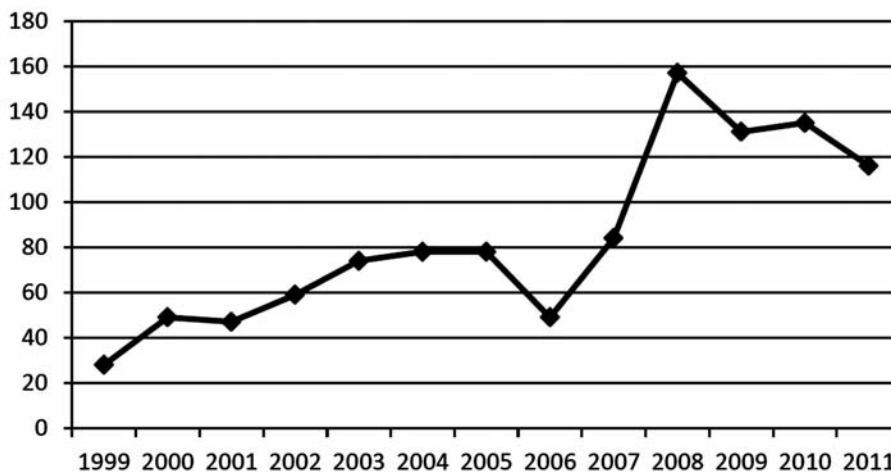
Tab. 6. Vývoj počtu akcí ve čtyřech cyklech kontinuálního/celoživotního vzdělávání

Cyklus	Období	Počet nabízených vzdělávacích akcí
první	od 25. 9. 1999 do 31. 8. 2002	154
druhý	od 1. 9. 2002 do 31. 8. 2005	232
třetí	od 1. 9. 2005 do 31. 8. 2008	223
čtvrtý	od 1. 9. 2008 do 31. 8. 2011	428

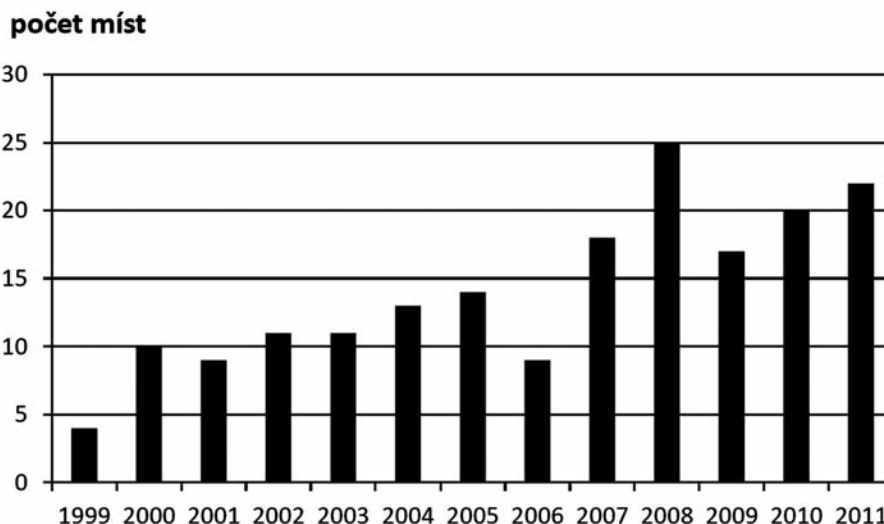
O projektu interaktivní dispenzační semináře blíže viz práci³². Ve spektru profesního zaměření přednášejících jsme zaznamenali ve 4. cyklu převahu farmaceutů ve všech letech cyklu (při porovnání s 2. a 3. cyklem KCV).

Z jednotlivých kategorií témat (tab. 4) většinu představovaly přednášky z problematiky farmakologie (ve všech letech cyklu více než 85 % odpřednášených témat) a z oblasti ekonomické a legislativní. Zpětná vazba³³ podporuje naše konstatování, že nám stále chybějí studie zaměřené na percepci, individuální zapojení, spoluzodpovědnost lékárníků a na zjišťování jejich potřeb¹⁴.

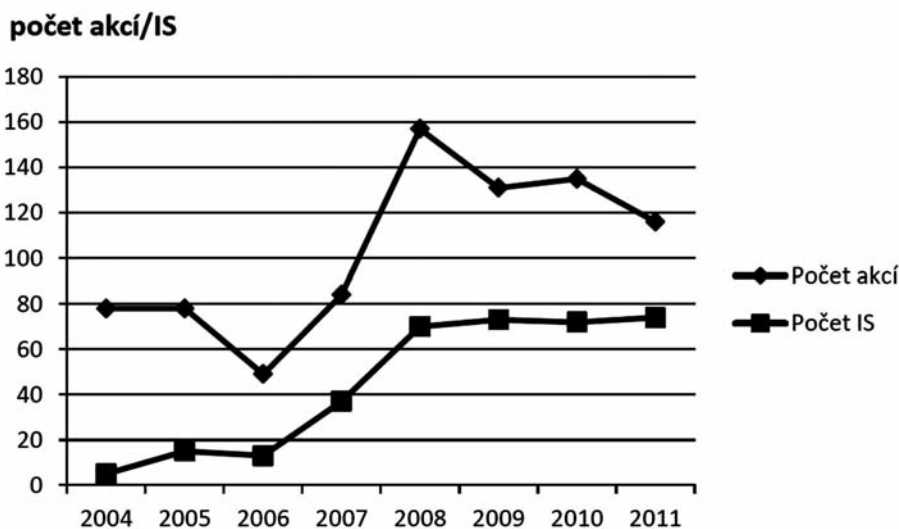
počet akcí

Obr. 1. Vývoj počtu akcí kontinuálního/celoživotního vzdělávání v 1. až 4. cyklu (1992–2011)

Obr. 2. Počet míst, v nichž proběhlo kontinuální/celoživotní vzdělávání v 1. až 4. cyklu (1992–2011)

Obr. 3. Vývoj počtu akcí a interaktivních seminářů kontinuálního/celoživotního vzdělávání v letech 2004–2011

Shrnutí účasti lékárníků ve 4. cyklu dokumentuje tabulka 5.

Porovnání prvních čtyř cyklů KCV přináší tabulka 6 a obrázky 1, 2 a 3. Dokladují nárůst počtu nabízených vzdělávacích akcí v jednotlivých cyklech, resp. letech (zde jsou sloučeny údaje „prolínajících se“ let (tzn. končícího období předcházejícího cyklu a počínajícího období téhož roku následujícího cyklu) do jedné hodnoty, dále nárůst míst pořadajících akce KCV a konečně zvyšování počtu interaktivních seminářů.

Závěr

Kontinuální/celoživotní vzdělávání představuje komplex činností, sestávající z několika součástí. Zatím nejpropracovanější jsou postupy pro aktualizaci kritérií KCV a přidělování kreditů, způsoby poskytování informací potenciálním účastníkům (Časopis českých lékárníků, webová stránka ČLnK, EUNI a dalších organizátorů

KCV aj.). Relativně dobře jsou zvládnuty postupy hodnocení jednotlivých vzdělávacích akcí a jejich řízení. Větší pozornost by se měla věnovat otázce sponzorování KCV a poplatkům a zejména analýze vzdělávacích potřeb.

Poděkování: Autoři děkují paní Martině Horákové (Lékařnická akademie, s.r.o.) za poskytnutí podkladových materiálů.

Střet zájmů: žádný.

Literatura

1. **Macková S.** Dvacet let soustavné postgraduální výchovy farmaceutů. Čs. Farm. 1974; 23, 247–249.
2. Zákon č. 103/1951 Sb., o jednotné preventivní a léčebné péči.
3. Vládní usnesení o sjednocení zdravotnictví z 3. 7. 1951.
4. **Hořejší J.** Ve víru proměn, ale vždy na špičce – IKEM slaví 40 let. Medical Tribune 2011; 7, č. 2, s. B7.
4. Zákon č. 170/1950 Sb. o zdravotnických povoláních.

5. Vládní nařízení č. 44/1952 Sb. o lékárnících.
6. **Portych J.** Informace o specializační přípravě a celoživotním kontinuálním vzdělávání farmaceutů v ČR. *Solutio* 1997, Medon s.r.o., 247–259.
7. **Portych J.** Další vzdělávání farmaceutů v České republice. *Solutio*, Medon 1999, 345–349.
8. **Portych J.** Další vzdělávání farmaceutů v ČR. *Prakt. Lékáren.* 2007; 3, 139–141.
9. **Portych J.** Další vzdělávání farmaceutů v ČR – Vývoj a současný stav. *Solutio* 2007–2008. <http://www.medon-solutio.cz/online2007/index.php?linkID=txt10&lang=1> (1. 12. 2013)
10. **Komárek P., Portych J.** Specializační a celoživotní vzdělávání ve farmacii. *Čes. slov. Farm.* 2007; 56, 55–61.
11. XX. sjezd delegátů ČLnK konaný ve dnech 5.–6. 11. 2010 v Benešově.
12. **Kolář J., Šrumová L.** Kontinuální vzdělávání lékárníků v ČR. 1. cyklus 1999–2002. *Farm. Obzor* 2005; 74, 288–295.
13. **Kolář J., Nováková J.** Kontinuální vzdělávání lékárníků v ČR. 2. cyklus 2002–2005. *Čes. slov. Farm.* 2006; 55, 278–285.
14. **Kolář J., Kucharčíková A.** Kontinuální vzdělávání lékárníků v ČR. 3. cyklus 2005–2008. *Farm. Obzor* (zasláno redakci).
15. Zákon č. 95/2004 Sb., o podmínkách získávání a uznávání odborné způsobilosti a specializované způsobilosti k výkonu zdravotnického povolání lékaře, zubního lékaře a farmaceuta.
16. Česká lékárnická komora. Výroční zpráva 2008. Česká lékárnická komora 2009, s. 32.
17. Česká lékárnická komora. Výroční zpráva 2009. Česká lékárnická komora 2010, s. 40.
18. Česká lékárnická komora. Výroční zpráva 2010. Česká lékárnická komora 2011, s. 28.
19. Česká lékárnická komora. Výroční zpráva 2011. Česká lékárnická komora 2012, s. 32.
20. Časopis českých lékárníků za rok 2008.
21. Časopis českých lékárníků za rok 2009.
22. Časopis českých lékárníků za rok 2010.
23. Časopis českých lékárníků za rok 2011.
24. Česká lékárnická komora. Výroční zpráva 2007. Česká lékárnická komora 2008, s. 27.
25. **Hojný M.** Hodnocení vzdělávacích akcí v roce 2009. *Čas. čes. Lék.* 2009; 81(1), 4–5.
26. **Šnajdrová H., Hojný M.** Žádost o certifikát pro vzdělávající se lékárníky pošlete do 31. 7. 2009. *Čas. čes. Lék.* 2009; 81(6), 6.
27. XVII. sjezd delegátů ČLK konaný ve dnech 9.–10. 11. 2007 v Benešově.
28. **Hojný M.** Kontinuální vzdělávání: Co dál? *Čas. čes. Lék.* 2008; 80(9), 17.
29. **Bažantová M., Šnajdrová H.** Další cyklus celoživotního vzdělávání pomalu končí. *Čas. čes. Lék.* 2011; 83(9), 7.
30. —: Víte, co nás čeká příští rok v „kontinuálu“? *Čas. čes. Lék.* 2008; 80(12), 6.
31. —: Elektronická univerzita vzdělává zdravotníky. *Čas. čes. Lék.* 2009; 81(9), 29.
32. **Linhartová A., Malý J.** O projektu „Interaktivní dispenzační semináře“. *Prakt. Lékáren.* 2012; 8, 227–228.
33. **Dvorská M.** V „kontinuálu“ je dosud víc otázek než odpovědí. *Čas. čes. Lék.* 2009; 81(2), 12.